

УДК 378.147:802.0

О.Б. ТАРНОПОЛЬСЬКИЙ,
*доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри прикладної лінгвістики та методики навчання іноземних мов
Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля*

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНО СПРЯМОВАНИХ УМІНЬ ГОВОРІННЯ, ЧИТАННЯ, АУДІЮВАННЯ ТА ПИСЬМА У СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ЗА ДОПОМОГОЮ ПРОЕКТНОЇ РОБОТИ З ВИКОРИСТАННЯМ РЕСУРСІВ ІНТЕРНЕТУ

У статті обговорюється проблема навчання студентів вищих навчальних закладів напряму підготовки «Психологія» професійно спрямованої англійської мови. Досліджується методика навчання англійської професійного спілкування за допомогою проектної роботи студентів, що проводиться з використанням ресурсів Інтернет.

Ключові слова: навчання професійно спрямованої англійської мови, проектна робота, Інтернет-пошук.

Вступ. Проектна методика застосовується у методиці викладання іноземних мов не одне десятиліття [5; 7], однак, тільки з масовим використанням Інтернет-технологій відкрилися нові перспективи її впровадження у професійно спрямоване навчання іноземної мови у вищому навчальному закладі. Метою цієї статті є розкриття переваг професійно спрямованої проектної роботи студентів з регулярним використанням у ній Інтернет-пошуку в навчанні англійської мови у немовному ВНЗ.

Виклад основного матеріалу. Відповідна методика була повністю втілена нами у підручнику з англійської мови «*Psychological Matters*» для студентів напряму підготовки «Психологія» [2; 3].

У цій методиці поєднання проектної роботи студентів з Інтернет-пошуком ними професійної англійської інформації на англійських сайтах було обумовлено поглядами М. Warschauer, Н. Shetzer та С. Meloni [8], які розглядають виконання студентами проектних завдань з використанням Інтернет-ресурсів як одну з основних функцій Інтернету в навчанні іноземної мови. Інші автори також вважають, що саме проведення пошуку інформації слід вважати головною функцією використання Інтернету при викладанні іноземних мов. Наприклад, **J. Harmer [6] підкреслює, що Інтернет є невичерпним джерелом навчальної інформації** (особливо англійської інформації, в чому і полягає його надзвичайна важливість для навчання англійської мови як іноземної).

Це дає можливість не тільки викладачам черпати з Інтернету безмежну кількість автентичних матеріалів, що можуть використовуватися як навчальні, тобто добирати в Інтернеті автентичний зміст навчання. Черпати інформацію через Інтернет-пошук за завданнями викладача можуть і самі студенти, тим самим у багато разів підвищуючи свої контакти з мовою, що вивчається, сприймаючи цю мову в комунікації через опрацювання різноманітних іншомовних (англійських) текстів в Інтернеті. Мабуть, непотрібно окремо обговорювати важливість цього факту для навчання мови у спеціальних/професійних цілях, оскільки на фахових Інтернет-сайтах студенти отримують вільний доступ до величезної кількості автентичної професійної інформації, переданої засобами мови, що вивчається. Такої ж самої точки зору додержуються **В. Barrett та Р. Sharma, які підкреслюють величезне значення Ін-**

тернету в навчанні англійської мови для спеціальних цілей (перш за все, у навчанні ділової англійської мови) [4].

Проектну роботу у підручнику «*Psychological Matters*» було сплановано, ґрунтуючись на вищевикладених думках. Фактично, цей підручник і курс професійно спрямованої англійської мови для майбутніх психологів, базований на цьому підручнику, являють собою великий навчальний проект, який розпочинається з першого розділу (*Unit 1 – Psychology and its Branches*) і закінчується останнім розділом (*Unit 10 – Psychological Counseling*). Проект полягає у поступовому написанні протягом курсу всією студентською групою «*Короткої психологічної енциклопедії*» («*A Short Psychological Encyclopaedia*»), окремі розділи якої готуються студентами на основі опрацювання кожного з розділів підручника.

Але розділи «*Енциклопедії*» готуються не як просте резюмування інформації, отриманої тими, хто навчається, під час опрацювання розділів підручника. Такі резюме складають лише частину (і зовсім невелику) кожного з розділів. Більшу ж частину для кожного з них має скласти інформація, яку кожен студент, найчастіше працюючи в парах або малих групах, повинен відшукати в Інтернеті та самостійно опрацювати. На основі знайденої та опрацьованої інформації кожна пара або мала група готує свій варіант відповідного розділу/статті «*Енциклопедії*». Підготовлені варіанти розділу обговорюються всіма студентами разом з викладачем на одному з наступних занять. Виявляються сильні та слабкі сторони представлених варіантів і в загальній дискусії вирішується, яким повинен бути кінцевий вигляд розділу. Цей остаточний варіант пишеться на основі всіх представлених варіантів спеціально призначеною *робочою групою*. Далі він знов обговорюється на занятті і після можливого внесення деяких змін включається до *Енциклопедії* як її новий розділ/стаття.

Інтернет-пошук, на якому значною мірою базується проектна робота, органічно вписується в структуру як курсу, так і самого підручника. Це досягається введенням в їх структуру обов'язкових занять з пошуку в Інтернеті інформації, необхідної для виконання проекту (*Internet search classes*). Такі заняття проводяться не рідше ніж один раз на три тижні у комп'ютерному класі – кожне шосте чи сьоме заняття в рамках усього курсу. Інтернет-пошук на цих заняттях ведеться студентами в парах або малих групах, тобто над одним завданням і за одним комп'ютером працюють не менше двох студентів. Ті, хто навчається, збирають матеріал для певного творчого завдання в рамках навчального проекту, а потім в тій чи іншій формі звітують про отримані результати у відстроченому режимі на наступних заняттях.

Заняття з Інтернет-пошуку мають подвійну мету. По-перше, вони роблять онлайн-роботу добре організованою, спрямованою, абсолютно неминучою і обов'язковою як для викладачів, так і для студентів, перетворюючи Інтернет-пошук на невід'ємну частину навчального процесу. По-друге, створюється можливість навчити студентів найбільш ефективних стратегій Інтернет-пошуку. Таким чином, вони привчаються і звикають до використання Інтернету як найбільш ефективного засобу отримання доступу до інформаційних джерел для виконання майбутніх професійних завдань.

Сказане про аудиторну онлайн-роботу студентів зовсім не означає, що позааудиторний Інтернет-пошук, який проводиться ними з метою, наприклад, знайти інформацію для підготовки індивідуальних (у межах виконання проектного завдання) презентацій мовою, що вивчається, повинен бути зовсім вилученим з навчального процесу. Його наявність є обов'язковою, оскільки Інтернет-пошуку на аудиторних заняттях один раз на три тижні буде явно замало для забезпечення тих, хто навчається, достатньою кількістю іншомовної фахової інформації для виконання всіх видів творчих завдань, і перш за все проектних. Тому запропонована нами методика передбачає широке та регулярне виконання студентами також і позааудиторних завдань з Інтернет-пошуку.

Але для того, щоб як аудиторний, так і позааудиторний Інтернет-пошук для виконання проектних завдань дійсно і повноцінно забезпечував навчання іноземної (англійської) мови для професійних цілей необхідним є виконання чотирьох умов:

1. Сайти, на яких студенти ведуть Інтернет-пошук необхідної інформації, мають бути не тільки іншомовними та фаховими, а ще й обов'язково репрезентувати автентичні матеріали, тобто матеріали, підготовлені носіями мови для носіїв мови. Інші види матеріалів (неавтентичні) не дають змоги надати реальні зразки мовлення, що є характерними для фа-

хівців у певній галузі. З іншого боку, якщо матеріали є автентичними, то вони можуть бути навіть не суто спеціальними, а носити і науково-популярний характер.

2. Сайти, на яких студенти ведуть Інтернет-пошук, мають бути тематичними, тобто на них повинна бути представлена та фахова тематика, що відображається у курсі іноземної мови для спеціальних цілей. Інтернет-пошук необхідно проводити у тісному зв'язку і виходячи з цієї тематики, інакше (якщо студенти будуть знаходити та використовувати будь-які фахові матеріали) порушиться структура курсу, він стане постійно віддалятися від дібраного змісту навчання і втратить свою чітку спрямованість та гармонійність.

3. Сайтів, дібраних для студентського Інтернет-пошуку, повинно бути у достатній кількості, так щоб різні студенти мали змогу працювати з різними сайтами, добираючи різну інформацію з однієї й те ж самої фахової навчальної теми. Інакше, якщо всі студенти будуть добирати однакові матеріали, проектна робота взагалі втратить сенс, тому що відсутньою буде *новизна інформації*. Студенти, спілкуючись з фаховою тематикою в межах виконання проекту, не зможуть сказати один одному нічого нового, оскільки всі будуть володіти тією ж самою інформацією.

4. Сказане у попередньому пункті означає, що викладач повинен заздалегідь добирати більшу частину іншомовних (англомовних) фахових автентичних сайтів, на яких студенти будуть вести Інтернет-пошук, щоб мати можливість рекомендувати достатню кількість таких сайтів тим, хто навчається (*бібліотека Інтернет-сайтів*, що добирається викладачем). Без такої бібліотеки у розпорядженні викладача процес Інтернет-пошуку, який проводиться студентами, неодмінно стане хаотичним і на знаходження потрібної інформації буде витрачатися надто багато часу, що є неприпустимим, особливо в умовах, коли більша частина Інтернет-пошуку організується на аудиторних заняттях. Це звичайно не означає, що студенти не можуть і не повинні самі знаходити сайти для пошуку інформації, яка є необхідною для виконання навчальних завдань. Самостійний пошук потрібних сайтів мотивує тих, хто навчається, і робить навчальний процес більш творчим. Тому завдання на самостійний пошук сайтів повинні мати місце. Але реалії навчального процесу, зокрема часові обмеження, роблять такі завдання лише додатковими порівняно із завданнями для роботи з сайтами, рекомендованими викладачем.

Додержання перелічених умов дійсно може забезпечити змістову складову навчального процесу через внесення до нього великої кількості автентичних фахових іншомовних матеріалів за тією фаховою тематикою, яка опрацьовується в курсі іноземної (англійської) мови для спеціальних цілей.

Проектна робота, яка проводиться з використанням ресурсів Інтернет і організована на вищевикладених засадах, передбачає розвиток у студентів усіх чотирьох основних видів мовленнєвої діяльності, необхідних для професійної комунікації англійською мовою: говоріння, аудіювання, читання та письма. Передбачається, що ці види мовленнєвої діяльності розвиваються інтегровано, так що жоден з них практично не може існувати без інших.

Наприклад, проведення проектної роботи неможливе, якщо студенти спочатку не зберуть необхідну для виконання проектного завдання інформацію через читання та, інколи, аудіювання; потім не обговорять зібрану інформацію в парах, малих групах тощо (говоріння та аудіювання); нарешті, не виконають саме завдання у письмовій формі (письмо). Важливо зазначити, що в проектній роботі, розрахованій на тривалий термін (наприклад, цілий семестр), увесь цей цикл повторюється багаторазово. Як видно зі сказаного, жоден з видів мовленнєвої діяльності не може бути виключеним із проектної роботи, інакше вона просто не відбудеться відповідним чином.

У зв'язку з цим у проектній роботі процес розвитку у студентів навичок говоріння, слухання, читання та письма у навчанні англійської мови для професійного спілкування являє собою органічний процес переходу від однієї комунікативної діяльності до іншої. Такий перехід викликаний природними екстралінгвістичними причинами завдяки природному та органічному просуванню професійно спрямованої проектної роботи, а не формальним вигодам навчальної програми.

Ефективність запропонованої методики навчання англомовного професійного спілкування за допомогою проектної роботи студентів, що проводиться з використанням ресурсів Інтернету, була перевірена в спеціально організованому експериментальному дослідженні.

Експеримент проводився на базі Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. З метою проведення дослідження на початку 2009/2010 навчального року було дібрано дві академічні групи студентів другого курсу напряму підготовки «Психологія». В експериментальній групі було 12 студентів віком 18–19 років, з них 7 жінок і 5 чоловіків; у контрольній групі було 12 студентів віком 18–19 років, з них 7 жінок і 5 чоловіків. На I курсі студенти обох груп вивчали загальнонавчальну англійську мову (*General English*) і згідно з результатами передекспериментального тестування їхній рівень володіння англійською мовою досяг рівня B2 за *Загальноєвропейськими Рекомендаціями з мовної освіти* [1].

Різниця між експериментальною і контрольною групами полягала в тому, що протягом усього експериментального дослідження, а саме протягом 2009/2010 навчального року, у контрольній групі, на відміну від експериментальної, проектна робота та використанням Інтернет-технологій не проводилася.

Результати успішності навчання у двох групах у тому, що стосується розвитку у студентів навичок та умінь говоріння, аудіювання, читання та письма, перевірялися двічі протягом навчального року: наприкінці осіннього семестру і наприкінці навчального року (грудень 2009 р. та червень 2010 р.). Завдання для перевірки рівня розвитку вищезазначених умінь були абсолютно ідентичними, в усіх відношеннях (включаючи критерії оцінювання) подібними завданням, які використовуються в Кембриджських іспитах FCE та BEC.

Результати тестування продемонстрували, що в грудні 2009 р. студенти з експериментальної групи показали результати в говорінні, які були на 15% кращі, ніж у контрольній групі. В аудіюванні результати в експериментальній групі були кращі на 23%, в читанні на – 12 і в письмі на 26% кращі, ніж у контрольній групі. У цілому результати зрізу за всіма завданнями в експериментальній групі були на 20% кращі. Результати тестування в червні 2010 р. були ще більш разючими на користь експериментальної групи: кращі на 20% в говорінні, на 44 в аудіюванні, на 26 у читанні і на 23% в письмі (майже на 23% кращі, ніж у контрольній групі за загальними результатами).

Студенти експериментальної і контрольної груп також заповнювали анкети самооцінки своїх умінь у професійній усній та письмовій англомовній комунікації (говорінні, аудіюванні, читанні і письмі). Уривок такої анкети для студента (самооцінка вмій аудіювання) наведено нижче як приклад:

Professional communication skills I can use in the target language	Yes, I can use this skill	I want to gain this skill
Listening		
I can understand standard spoken texts on personal, social, academic and professional topics spoken in standard dialect at normal speed		
I can follow the essentials of lectures, talks and reports and other forms of academic/professional presentations spoken in standard dialect at normal speed		
I can understand films and TV programs, if they don't have very specific terminology		
I can follow a lively conversation between native speakers		
I can understand most radio documentaries and most other recorded or broadcast audio materials in social, professional or academic life, and identify speaker's viewpoints and attitudes as well as information content		
I can understand the content of professional meetings and follow the course of the discussion		

Якщо відповідь студента на твердження в анкеті була позитивною (*Yes, I can use this skill*), це означало, що той, хто навчається, вважав відповідне вміння повністю розвинутим у себе. Якщо відповідь була негативною (*«I want to gain this skill»*), вона означала, що студент вважав певне вміння розвинутим у себе не на належному рівні або не розвинутим взагалі.

Суб'єктивна самооцінка власного рівня володіння іноземною мовою для професійного спілкування у студентів експериментальної групи була досить високою. 78,3% студентів з

цієї групи вважали, що вони на достатньому рівні оволоділи навичками та вміннями іншомовної мовленнєвої діяльності в усіх чотирьох видах цієї діяльності. Навпаки, суб'єктивна самооцінка студентів контрольної групи була досить низькою. Не більше ніж 37,5% студентів високо оцінювали розвиток власних навичок та вмінь в оволодінні різними видами іншомовної мовленнєвої діяльності для професійного спілкування. Це означає, що і в плані суб'єктивної самооцінки студентів перевага запропонованої методики є очевидною.

Висновок. Таким чином, можна вважати остаточно доведеними значні переваги за всіма розглянутими параметрами запропонованої методики навчання англomовного професійного спілкування за допомогою проектної роботи студентів, що проводиться з використанням ресурсів Інтернету.

Список використаних джерел

1. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. українського видання С.Ю. Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.
2. Психологічні справи (*Psychological Matters*). Підручник з англійської мови для студентів напряму підготовки «Психологія». Книга для студента та Робочий зошит / [Тарнопольський О.Б., Кожушко С.П., Дегтярьова Ю.В., Беспалова Н.В.]. – К.: Фірма «ІНКОС», 2011. – 302 с.
3. Психологічні справи (*Psychological Matters*). Підручник з англійської мови для студентів напряму підготовки «Психологія». Книжка для викладача / [Тарнопольський О.Б., Кожушко С.П., Дегтярьова Ю.В., Беспалова Н.В.]. – К.: Фірма «ІНКОС», 2011. – 176 с.
4. Barrett B. The Internet and Business English / B. Barrett, P. Sharma. – Oxford: Summer-town Publishing, 2003. – 198 p.
5. Fried-Booth D.L. Project work / D.L. Fried-Booth. – Oxford: Oxford University Press, 1996. – 89 p.
6. Harmer J. The practice of English language teaching (3d ed.) / J. Harmer. – Harlow, Essex: Longman, 2001. – 371 p.
7. Hutchinson T. Project English. Student's Book / T. Hutchinson. – Oxford: Oxford University Press, 1994. – 112 p.
8. Warschauer M. Internet for English teaching / M. Warschauer, H. Shetzer, C. Meloni. – Alexandria, VA: TESOL, 2000. – 176 p.

В статье обсуждается проблема обучения студентов высших учебных заведений направления подготовки «Психология» профессионально ориентированному английскому языку. Исследуется методика обучения англоязычному профессиональному общению посредством проектной работы студентов, проводимой с использованием ресурсов Интернет.

Ключевые слова: обучение профессионально ориентированному английскому языку, проектная работа, Интернет-поиск.

The paper discusses teaching ESP to university students of psychology. The method of teaching English for professional communication through the medium of students' project work conducted on the Internet-assisted basis is researched.

Key words: ESP teaching/learning, project work, Internet-search.

Одержано 1.10.2013.